

УДК 342.5

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-42-49](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-42-49)

Берч Вероніка Вікторівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства, юридичний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, тел.:(031)261-33-21, <https://orcid.org/0000-0002-3837-4724>

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ СУДУ ПРИСЯЖНИХ: ДОСВІД США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Анотація. Встановлено, в сучасному світі, де демократія є визнаним стандартом політичного устрою, участь народу у реалізації судової влади стає однією з ключових ознак демократичних цінностей. Судова система, що базується на принципах справедливості та рівності перед законом, вимагає активного залучення громадян для забезпечення своєї ефективності та легітимності.

Визначено, інститут суду присяжних в сучасному правовому контексті є складною та важливою складовою судочинства, особливо в контексті країн з багатою правовою традицією, таких як США та Великобританія.

У англо-американській системі суду присяжних, характерній для таких країн, як Сполучені Штати, Велика Британія, Канада, Бельгія, Швейцарія, Мальта та інші, колегія присяжних вирішує питання про винуватість чи невинуватість особи у здійсненні злочину без участі професійних суддів. У випадку визнання особи винною, саме професійний суддя визначає відповідне покарання. Таким чином, ролі присяжних і професійних суддів суттєво відрізняються: присяжні виступають як судді фактів, тоді як судді тлумачать і застосовують закон.

Підкреслено, суд присяжних як інститут має глибокі історичні корені у Великобританії, звідки він поширився до США та інших країн із англосаксонською правовою системою. Досліджувані держави продовжують використовувати цю систему, однак із різними модифікаціями, і хоча обидві країни покладаються на суд присяжних як на важливий елемент судочинства, існують значні відмінності у особливостях його нормативно-правового регулювання. Великобританія традиційно обмежує застосування інституту суду присяжних кримінальними справами, у той час як у США суд присяжних може розглядати як кримінальні, так і цивільні справи, що надає громадянам більшу роль у реалізації правосуддя. Процес добору присяжних у Великобританії

та США також має відмінності, які впливають на характер і результат судового розгляду.

Резюмовано, обидві держави стикаються з численними викликами у контексті ефективності та справедливості інституту суду присяжних, особливо у сфері забезпечення незалежності та об'єктивності. Незважаючи на спільне коріння, інститут суду присяжних в США та Великобританії продовжує розвиватися в різних напрямках, відображаючи культурні, соціальні та правові особливості кожної держави.

Ключові слова: демократія, суд присяжних, легітимність судової влади, зарубіжний досвід.

Berch Veronika Viktorivna Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Constitutional Law and Comparative Jurisprudence, Faculty of Law, Uzhhorod National University, Sq. Narodna, 3, Uzhhorod, 88000, tel.:(031)261-33-21, <https://orcid.org/0000-0002-3837-4724>

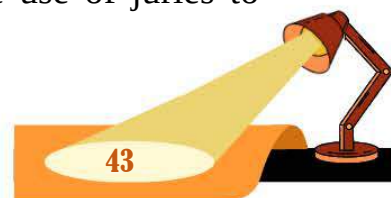
FEATURES OF THE REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF THE JURY COURT INSTITUTE: EXPERIENCE OF THE USA AND GREAT BRITAIN

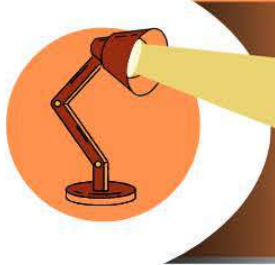
Abstract. It has been established that in the modern world, where democracy is the recognized standard of the political system, the participation of the people in the exercise of judicial power becomes one of the key signs of democratic values. A judicial system based on the principles of justice and equality before the law requires the active involvement of citizens to ensure its effectiveness and legitimacy.

It was determined that the institution of the jury trial in the modern legal context is a complex and important component of the judiciary, especially in the context of countries with a rich legal tradition, such as the USA and Great Britain.

In the Anglo-American system of jury trial, typical of such countries as the United States, Great Britain, Canada, Belgium, Switzerland, Malta and others, a group of jurors decides the question of guilt or innocence of a person in committing a crime without the participation of professional judges. If a person is found guilty, it is the professional judge who determines the appropriate punishment. Thus, the roles of juries and professional judges differ significantly: juries act as triers of fact, while judges interpret and apply the law.

It is emphasized that the jury trial as an institution has deep historical roots in Great Britain, from where it spread to the USA and other countries with an Anglo-Saxon legal system. The states under study continue to use this system, but with various modifications, and although both countries rely on jury trial as an important element of the judiciary, there are significant differences in the specifics of its regulatory regulation. Great Britain has traditionally limited the use of juries to

criminal cases, while in the US juries can hear both criminal and civil cases, giving citizens a greater role in the administration of justice. The jury selection process in the UK and the US also has differences that affect the nature and outcome of the trial.

In summary, both states face numerous challenges in the context of the efficiency and fairness of the institution of jury trial, especially in the area of ensuring independence and objectivity. Despite the common roots, the institution of jury trials in the United States and Great Britain continues to develop in different directions, reflecting the cultural, social and legal characteristics of each state.

Keywords: democracy, jury trial, legitimacy of judicial power, foreign experience.

Постановка проблеми. В сучасному світі, де демократія є визнаним стандартом політичного устрою, участь народу у реалізації судової влади стає однією з ключових ознак демократичних цінностей. Судова система, що базується на принципах справедливості та рівності перед законом, вимагає активного залучення громадян для забезпечення своєї ефективності та легітимності.

Інститут суду присяжних в сучасному правовому контексті є складною та важливою складовою судочинства, особливо в контексті країн з багатою правовою традицією, таких як США та Великобританія. У зв'язку з цим, постановка проблеми полягає у визначенні ключових аспектів регулювання суду присяжних у США та Великій Британії, а також в ідентифікації потенційних проблем та недоліків, які можуть виникнути в процесі його застосування, що є важливим для подальшого вдосконалення цього інституту та забезпечення оптимальності та справедливості правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика вивчення зарубіжного досвіду функціонування суду присяжних знайшла своє відображення у наукових доробках таких дослідників як: С. Гладій, К. Гуценко, І. Жаровська, А. Заєць, Т. Коротун, Н. Солнишкіна, А. Солодков, В. Тертишник, О. Щербанюк, А. Янчук та ін.

Мета статті – дослідження особливостей нормативно-правового регулювання інституту суду присяжних у США та Великобританії.

Виклад основного матеріалу. У англо-американській моделі суду присяжних, яка властива країнам, таким як Сполучені Штати, Велика Британія, Канада, Бельгія, Швейцарія, Мальта та інші, колегія присяжних приймає вердикт (*de lege ferenda*) про вину чи невинуватість особи у вчиненні злочину без участі професійних суддів. Якщо присяжні визнають вину, то професійний суддя призначає покарання. Отже, важливо підкреслити, що компетенція присяжних і професійних суддів різна, оскільки перших вважають «суддями факту», тоді як других – «суддями права» [1].

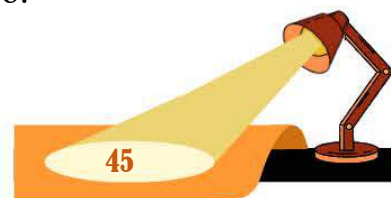
Федеральний закон Сполучених Штатів Америки встановлює процедуру добору членів журі щодо певних категорій справ із різних соціальних верств населення, які проживають у місцевості, де відбувається судовий процес. Одночасно цей закон визначає обмеження щодо кандидатів для участі у журі. Такими кандидатами можуть бути громадяни США, які досягли 18 років і мешкають у відповідному районі протягом не менше одного року, володіють навичками читання, письма та розуміння англійської мови, не мають ні психічних, ні фізичних вад, не були обвинуваченими у справах або не були засуджені на строк більше одного року, не віднесені до категорії осіб, які можуть розголошувати конфіденційну інформацію судового характеру і можуть виконувати обов'язки судового журі. У списки присяжних не включаються військовослужбовці, пожежники, посадові особи законодавчих, виконавчих та судових органів.

Хотілося б також звернути увагу і на інститут шерифа, до відання котрого у *Великій Британії* відноситься питання формування списку присяжних. Безпосереднє ж залучення до розгляду судової справи здійснюється у цих державах судовим клерком, котрий здійснює виклик присяжних до суду. Кількісний склад журі присяжних у кінцевому результаті становить 12 осіб [2].

Англія характеризується тим, що серед вимог до присяжного відсутня вимога щодо громадянства. Поряд з цим, присяжним може бути особа, котра проживає на території Англії не менше п'яти років та досягла 18-річного віку [3]. Слід зауважити, що сучасним англійським законодавством передбачено, що присяжним не надається інформація про життя обвинуваченого, особливості його характеру. Поряд з цим, зазначена норма права не застосовується у таких випадках:

- 1) якщо відомості із життя підсудного (обвинуваченого) мають безпосереднє відношення до справи;
- 2) для спростування доказів сторони захисту про моральні якості підсудного (обвинуваченого);
- 3) якщо злочин стосується роботи державно-владних органів тощо.

З 1971 року у Англії та Уельсі розпочав своє функціонування Суд корони, який є інстанцією для розгляду найбільш тяжких злочинів, а також є апеляційною інстанцією. Суд корони регулярно збирається у своїх округах, розташованих у великих містах Англії та Уельсу, і функціонує як єдина інституція. Засідання суду присяжних проводяться за участю 12 присяжних, іноді може бути допущено 10 або 11 присяжних. Згідно Закону про кримінальне правосуддя 1967 року для винесення рішення щодо винності особи, необхідна більшість голосів. Виправдовувальні рішення суду присяжних не підлягають апеляції. У випадку, коли в справі не вимагається участь присяжних, суд корони може розглядати її одноособово.

В Шотландії шерифські суди розглядають більшу частину цивільних справ, однак шерифи можуть залучати присяжних до розгляду кримінальних справ у кількості 15 осіб, або ж здійснювати судовий розгляд одноособово у спрощеному порядку. Високий суд юстиціаріїв є останньою інстанцією у кримінальних справах та складає 15 присяжних у першій інстанції. Сесійний суд в Шотландії слухає цивільні справи та розглядає їх у першій інстанції за участю 12 присяжних у зовнішній палаті, а рішення цього суду може бути оскаржено до британської Палати лордів [4].

У Ірландії Високий суд може розглядати кримінальні справи або за участю одного судді, або з участю 12 присяжних. Цивільне судочинство також може бути здійснено судом присяжних у кількості 12 осіб, однак, рішення повинно бути прийняте більшістю голосів (мінімум 9), на відміну від кримінальних справ, де потрібен одногосний вердикт.

Слід підкреслити, що кримінальне законодавство є особливою формою державного регулювання, оскільки воно виражає колективне несхвалення певних дій або бездіяльності у суспільстві. У значній частині англо-американського кримінального законодавства вже давно закріплено принцип, відповідно до якого під час судового розгляду справи роль судді полягає в тому, щоб роз'яснити закон, а роль присяжних – застосовувати цей закон до фактів справи.

Зауважимо, загальним принципом британського законодавства є обов'язок судді роз'яснити присяжним закон та, за необхідності, фактичні обставини, а присяжним прийняти рішення по фактах. У всіх справах загального права, суддя має обов'язок навчити присяжних, як дотримуватися справедливості [5].

Апеляційний суд США в окрузі Колумбія в одному з рішень визначив різницю між фактичним розсудом з приводу застосування закону та розширенням повноважень до рівня права. До вибору присяжних суддя коротко пояснює їм їх роль, виділяючи важливі аспекти, такі як презумпція невинуватості, тягар доказування, необхідність судити на основі доказів, представлених на судовому засіданні (а не на основі передсудових думок або інформації з ЗМІ), правила конфіденційності обговорення та їх обсяг, а також етапи судового розгляду та конкретні правила доказування. Попередньо адвокати можуть надати судді інструкції щодо конкретних питань, які мають бути обговорені з присяжними [6]. Оскільки присяжні не є фахівцями в галузі права, вони керуються вказівками судді протягом усього судового розгляду. Суддя несе відповідальність за визначення допустимих доказів, тоді як присяжні приймають рішення про вину чи невинуватість обвинуваченого.

Судовий процес розпочинається з вступної заяви сторони обвинувачення, де прокурор корони висловлює свою теорію з приводу злочину та представляє докази, які підтримують цю теорію. Після цього сторона обвинувачення надає всі необхідні докази, що підтверджують її твердження

щодо вчинення обвинуваченим злочину. За необхідності сторона захисту може відповідати на ці докази та представити свої аргументи та докази, спрямовані на доведення невинуватості обвинуваченого.

Завершальний етап судового процесу передбачає, що адвокати представляють останні аргументи перед журі. Остаточне рішення приймають присяжні. Після усних аргументів суддя пояснює основні елементи злочину, які потрібно довести поза розумними сумнівами, відповідні норми закону, а також узагальнює докази. Крім того, суддя відповідає на будь-які питання, що стосуються судового процесу і особливостей участі у ньому присяжних. Присяжні несуть відповідальність за те, щоб застосувати закон до конкретних фактів справи, з метою визначення, чи винною є особа, яку обвинувачують у вчиненні злочину [7].

Беручи до уваги, що склад присяжних включає осіб різного походження, які повинні приймати рішення у справах, які можуть містити складні правові питання, важливо, щоб адвокат завоював довіру присяжних та переконав їх у справедливості представленої точки зору. Незважаючи на те, що присяжні, згідно з законом, повинні застосовувати право, визначене суддею, до фактів справи, на практиці важливо переконати їх у правильності очікуваного вироку.

Той факт, що конституційне право на суддівство присяжних в справах, де порушення передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на п'ять років або більше, є нормативно встановленою гарантією, та свідчить про його історичну важливість у відносинах між громадянами та державною владою. Так, зазначений запобіжний захід спрямований на запобігання можливості влади введення несправедливих або непопулярних законів [8]. Можливо, найбільш відомим прикладом цього виду захисту є неуспішний судовий позов, що був поданий проти Генрі Моргенталера згідно з Кримінальним кодексом у справі про аборт [9].

Висновки. Суд присяжних як інститут має глибокі історичні корені у Великобританії, звідки він поширився до США та інших країн із англосаксонською правовою системою. Досліджувані держави продовжують використовувати цю систему, однак із різними модифікаціями, і хоча обидві країни покладаються на суд присяжних як на важливий елемент судочинства, існують значні відмінності у особливостях його нормативно-правового регулювання. Великобританія традиційно обмежує застосування інституту суду присяжних кримінальними справами, у той час як у США суд присяжних може розглядати як кримінальні, так і цивільні справи, що надає громадянам більшу роль у реалізації правосуддя. Процес добору присяжних у Великобританії та США також має відмінності, які впливають на характер і результат судового розгляду.

Слід підкреслити, що обидві держави стикаються з численними викликами у контексті ефективності та справедливості інституту суду присяжних,

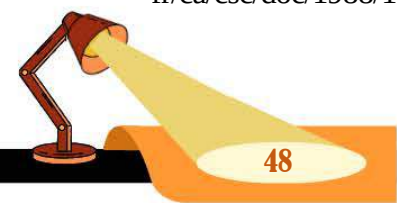
особливо у сфері забезпечення незалежності та об'єктивності. Незважаючи на спільне коріння, інститут суду присяжних в США та Великобританії продовжує розвиватися в різних напрямках, відображаючи культурні, соціальні та правові особливості кожної держави.

Література:

1. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 10-2(2). С. 133-135.
2. Михеенко М. М. Уголовно-процессуальное право Великобритании, США и Франции: учебное пособие. Киев: Наука, 2003. 271 с.
3. Грубінко А. В. Проблеми і перспективи запровадження суду присяжних у системі судочинства України: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 1. С.11–15.
4. Міжнародний досвід діяльності інститутів мирового судді, суду присяжних, народних засідателів та пропозиції щодо можливостей його застосування в Україні. Регіональний громадський фонд «Право і Демократія» 2009. URL: http://www.fond.lviv.ua/wp-content/biblioteka/Doslidzh.myrovsud_prusiaznuh.pdf
5. Morgentaler P., 1988 CanLII 90 (SCC), [1988] 1 SCR 30. URL: <https://www.canlii.org/fr/ca/csc/doc/1988/1988canlii90/1988canlii90.html?autocompleteStr=Morgental&autocompletePos=1>
6. Phases et étapes d'un procès criminel devant jury. URL: <https://www.cchst.ca/covid19/courts/criminal-jury-process/> 20.06.2021
7. Le procès devant jury. URL: <https://criminalistes.com/avocat-criminel/proces-devant-jury/>
8. Le procès criminel, comment ça marche? URL: <https://educaloi.qc.ca/capsules/le-proces-criminel-comment-ca-marche/>
9. Les procès avec jury n'exigent pas la même approche que les procès devant un juge. URL: <https://barbacki.com/fr/competences/proces-devant-jury-montreal/>

References:

1. Solodkov, A.A. (2014) Suchasni svitovi modeli sudu prysiazhnykh [Modern world models of jury trials]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence*. 10-2(2). 133-135. [in Ukrainian].
2. Mykheenko, M. M. (2003) Uholovno-protsessualnoe pravo Velykobrytanyy, SShA y Frantsyy: uchebnoe posobyie [Criminal and procedural law of Great Britain, the United States and France: textbook] Kyev. Nauka, 271. [in Ukrainian].
3. Hrubinko, A. V. (2014) Problemy i perspektyvy zaprovadzhennia sudu prysiazhnykh u systemi sudochynstva Ukrainy: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka [Problems and perspectives of zaprovadzhennia sudu prysiazhnykh in systemi sudochynstva Ukrainy: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*. 1.11–15. [in Ukrainian].
4. Mizhnarodnyi dosvid diialnosti instytutiv myrovoho suddi, sudu prysiazhnykh, narodnykh zasidateliv ta propozyzii shchodo mozhlyvostei yoho zastosuvannia v Ukraini. Rehionalnyi hromadskyi fond «Pravo i Demokratii» 2009. Retrieved from: http://www.fond.lviv.ua/wp-content/biblioteka/Doslidzh.myrovsud_prusiaznuh.pdf [in Ukrainian].
5. Morgentaler, P. (1988) CanLII 90 (SCC), 1 SCR 30. Retrieved from: <https://www.canlii.org/fr/ca/csc/doc/1988/1988canlii90/1988canlii90.html?autocompleteStr=Morgental&autocompletePos=1>

6. Phases et étapes d'un procès criminel devant jury. Retrieved from: <https://www.cchst.ca/covid19/courts/criminal-jury-process/>

7. Le procès devant jury. Retrieved from: <https://criminalistes.com/avocat-criminel/proces-devant-jury/>

8. Le procès criminel, comment ça marche? Retrieved from: <https://educaloi.qc.ca/capsules/le-proces-criminel-comment-ca-marche/>

9. Les procès avec jury n'exigent pas la même approche que les procès devant un juge. Retrieved from: <https://barbacki.com/fr/competences/proces-devant-jury-montreal/>